

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје

Филозофски факултет

Република Македонија

Институт за социологија

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

на тема:

**Религиското образование во мултиетничките општества со осврт на македонското
општество**

Ментор:

Проф. д-р Марија Ташева

Кандидат:

м-р Даниела Коцева

Скопје, 2014

University "Ss. Cyril and Methodius "

Faculty of Philosophy Skopje

Republic of Macedonia

Institute of Sociology

Doctoral Dissertation

on the topic:

**Religious education in multiethnic societies with a review of the
Macedonian society**

Mentor:

Marija Taseva, PhD

Candidate:

Daniela Koceva, MA

Skopje, 2014

Религиското образование во мултиетничките општества со осврт на македонското општество

Апстракт:

Докторската дисертација со наслов „Религиското образование во мултиетничките општества со осврт на македонското општество“ претставува систематична и длабинска анализа на религиското образование во светот и во Република Македонија. Во трудот се образложени и анализирани мноштво на актуелни теми поврзани со актуелизирањето, воведувањето, реализацијата, проблемите и придобивките од реализацијата на религиското образование. Преку едно компаративното проучување на религиското образование, овој докторски труд овозможува запознавање на народите, државите, културните традиции и нивното меѓусебно разбирање, како и извлекување на позитивните, па и негативните придобивки од реализацијата на религиското образование, а со тоа и искористување, подобрување и унапредување на моделот кој се применува кај нас.

Во тезата се елаборирани моделите на религиско образование, карактеристични за некои од европските и балканските земји, тргнувајќи пред се, од мултиетничкиот и мултиконфесионален состав на самите држави, а посебен осврт е даден на ситуацијата и случувањата во областа на религиското образование во Република Македонија.

Во рамките на изработката на трудот се користени повеќе научно истражувачки методи како што се: компаративниот метод (како доминантен), историскиот метод, со цел осознавање на појавата и развојот на религиското образование, и неговите специфики и осознавање на детерминантите коишто имаат пресудно значење за неговиот развој. Анализите на правните прописи и правни извори за регулирање на оваа проблематика се вршеа со примена на аналитичко-синтетичкиот метод, а сумирањето на резултатите на целокупното истражување и научната анализа се вршеше со помош на дијалектичкиот метод. И сето ова во насока на изготвување на модел на религиско образование соодветен на нашите услови и насочен кон јакнењето на заедничкиот живот, односно толерантноста во рамките на мултикултурната и мултиконфесионалната заедница, какво што е македонското општество.

Во понатамашниот дел е претставена и анализирана актуелната етничка и религиска карта во светот, претсавувајќи го односот на новите и стари малцинства. Анализирањето на миграциските процеси, дава една целовита слика од случувањата и движењата на населението во светот, нивното мешање, воспоставувањето на комплексни односи помеѓу нив, настанување на нови и мешање на старите етнички, културни, јазични, верски заедници итн., за да се стекне увид во процесот на создавање на мултиетнички, мултиконфесионални општества, како и начинот на којшто тие функционираат. Анализирајќи ги одделно контекстите на овие мулти-држави, одблизу во докторскиот труд се претставени моделите што тие ги користат за реализација на религиското образование. Од анализата воочена е потребата од нов концепт на секуларизам кој се одразува во мултикултурни и

мултирелигиозни општества, концепт каде што поделбата меѓу државата и црквата овозможува религијата да влијае не само на приватниот живот, но, исто така, и на јавниот живот. Религијата не е само приватна работа, но, исто така, влијае на јавната дебата. Од овде произлегува и потребата од еден нов вид на демократија: плуралната демократија, која не би се базирала на премолчена културна сличност, туку на признавање, отворање и прифаќање на идејата на различноста. Главните предизвици за современите демократии во Европа се да се признаат и да се вклучат културните разлики. Толеранцијата и почитувањето на секоја религија е почетна точка за ова. Образованието и медиумите ја играат можеби и најважната улога во обликувањето на перцепциите за религијата.

Со оглед на сложеноста на самата тема, докторскиот труд дава осврт и на дилемите околу моделот и реализацијата на религиското образование, третирајќи можеби еден поширок дидактичко-методички проблем, тргнувајќи од воведувањето на религиското образование низ една историска призма, разликите помеѓу религиското образование во училиштата и надвор од него, видовите на религиско образование, просторот на религиското образование во курикулумот, неговата релевантност со наставната програма, со современите проблеми во плуралистичките општества, релевантноста на религиското образование за поединецот-ученикот, знаења, вештини, вредности кои треба да се развијат преку програмата на религиското образование, условите и средината за реализирање на наставната програма по религиското образование, наставните стратегии и ресурси кои можат да се користат при неговата реализација, како и тоа кои се реализатори на наставата и каква стручна оспособеност поседуваат тие. Пристапувајќи кон една поопсежна анализа на етничкиот состав, општествено-политичкиот контекст и начинот на кој се вовело и реализира религиското образование со сите негови позитивни па и негативни последици во земјите од: новиот свет (Австралија, Нов Зеланд, Канада, САД), европските земји (Белгија, Франција, Холандија, Германија, Унгарија, Швајцарија, Велика Британија, Естонија), балканските земји (Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Србија) и Република Македонија.

Трудот придонесува да се воочат постоечките модели и нивните предности и слабости, како и согледување на сопствените грешки во однос на актуелизирањето, прифаќањето, адаптирањето и реализирањето на религиското образование на наши услови. Овој труд предочува како Македонија за нејзини услови и стандарди да избере еден од подобрите модели за религиско образование, во време кога македонското општество е поделено етнички, културно, конфесионално.

Клучни зборови: религиско образование, мултиетничност, мултиконфесионалност, мултикултурализам, плурална демократија, толеранција, политики на интегрирање.

Religious education in multiethnic societies with a review of the Macedonian society

Abstract:

The doctoral dissertation titled '*Religious education in multiethnic societies with a review of the Macedonian society*' is a systematic and thorough analysis of the religious education in the world and in the Republic of Macedonia. This dissertation covers and analyzes a great variety of contemporary issues related to the actualization, introduction, realization, problems and contributions of the realization of the religious education. Through a comparative study of the religious education, this doctoral dissertation will enable introduction and knowledge of the people, countries, cultural traditions and their mutual understanding, as well as indicating both the positive and the negative contributions of the realization of the religious education which will promote and improve the model used in our society.

The thesis elaborates various models of religious education which are typical for certain European and Balkan countries with their multiethnic and multiconfessional establishment and a special review is given to the situation and the developments in the domain of religious education in the Republic of Macedonia.

The scientific research methods that have been used during the process of completion of this thesis are the following: comparative method (as a dominant one), the historical method in order to inform about the occurrence and the development of religious education and its specificity and to acknowledge the determinants that have essential importance in its development. The analyses of the legal regulations and the legal sources for regulating this issue were conducted by using the analytical synthetic method, while the summing of the results of the whole research and the scientific analysis was conducted by using the dialectical method. All this was with the purpose to make a model of religious education in accordance with our conditions and is directed to enhance the mutual life i.e. the tolerance within the frame of multicultural and multiconfessional community like the Macedonian society.

In the further part the modern ethnic and religious mapping of the world is presented and analyzed by giving the ratio between the new and the old minorities. By analyzing the migration processes a whole picture of occurrences and movements of the peoples in the world was reached, their infiltration, the implementation of complex relations among them, the birth of new and the process of interfusion of old ethnic, cultural, language, religious communities, etc., in order to reach an insight of the process of creating multiethnic, multiconfessional societies and the manner in which they operate. Analyzing separately the contexts of these multi-countries this doctoral thesis gives a detailed presentation of the models used in the realization of the religious education. This analysis proved that there is a need of a new concept of secularism typical for multicultural and multireligious societies; a concept where the division between the state and the church enables the religion to influence not only the private but also the public life. Religion is not only a private matter, but it also influences the public debate. This imposes the need of a type of democracy: pluralistic democracy which will not be based on acquiescent cultural similarity but on a

recognition, openness and acceptance of the idea of diversity. The main challenges of the modern democracies in Europe are to recognize and include the cultural differences. Tolerance and respect

of any religion is the initial point for it. Education and media play probably the most important role in shaping the perception of religion.

Taking into consideration the complexity of the topic, this doctoral dissertation gives a review of the dilemmas concerning the model and the realization of the religious education by tackling a wider didactic-methodical problem, starting with the introduction of religious education through a historical prism, the differences between the religious education in the schools and out of them, types of religious education, the position of religious education in the curriculum, its relevance to the teaching process, the contemporary problems in the pluralistic societies, the relevance of the religious education for the individual-student, knowledge, skills, values that need to develop through the syllabus of the religious education, the conditions and the environment where the syllabus of religious education will take place, the teaching strategies and resources that can be applied for its realization as well as the actual performer of its realization and the professional qualifications they need to possess. It was approached with a more thorough analysis of the ethnic status, the social and political context and the manner in which it was implemented and realized, the religious education with all its positive and negative consequences in the countries of: the New World (Australia, New Zealand, Canada, USA), the European countries (Belgium, France, Holland, Germany, Hungary, Switzerland, Great Britain, Estonia), the Balkan Countries (Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, Serbia) and the Republic of Macedonia.

This thesis gives an account on the existing models and their advantages and weaknesses, as well as acknowledging the errors in respect of the actualization, acceptance, adaptation and realization of the religious education in our society. This thesis suggests how Macedonia, considering its conditions and standards, can opt for a better model for religious education in a time when the Macedonian society is ethnically, culturally and confessionally divided.

Key words: religious education, multiethnicity, multiconfessionalism, multiculturalism, plural democracy, tolerance, integration policies.